HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ולמאן דאמר הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה הא כל קרקע הילך הוא אמר לך איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות א"נ [א]היכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות ת"ש [א]דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר היכי דמי לאו דא"ל הילך לא דאמר ליה ג' פרות מסרתי לך ומתו כולהו בפשיעה וא"ל איהו חדא לא היו דברים מעולם וחדא מתה באונס וחדא מתה בפשיעה דבעינא שלומי לך דלאו הילך הוא ת"ש דתני אבוה דרבי אפטוריקי לדרבי חייא קמייתא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש בידו חמשים זוז יכול ישבע על השאר ת"ל [1]על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים מתניתא קא רמית עליה דר' חייא ר' חייא תנא הוא ופליג והא קרא קאמר ההוא [ב]למודה מקצת הטענה ואבוה דר' אפטוריקי אמר לך כתיב הוא וכתיב זה חד למודה מקצת הטענה וחד להעדאת עדים דפטור ואידך חד למודה מקצת הטענה וחד [ב]למודה ממין הטענה ואידך מודה ממין הטענה לית ליה (א) [א] וסבר ליה כר"ג דתנן [ג][ג]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב: ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו א"ר זירא אם איתא לדר' חייא קמייתא משתבע אשארא אמר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא א"ל שכנגדו קאמינא השתא נמי דליתא לדר' חייא נחייביה מדרב נחמן דתנן[ד] מנה לי בידך אין לך בידי פטור [ה]ואמר רב נחמן [ד]משביעין אותו שבועת היסת דרב נחמן תקנתא היא

ותקנתא

למאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה. דילפינן לה מכלל ופרט בשבועות (דף מג:) ולקמן בפרק הזהב (דף נז:): **וחפר בה בורות שיחין ומערות.** דלאו הילך הוא שהרי קלקלה: **אי נמי.** להיכן דהודה בכלים דלאו הילך הוא ואשמועינן דאינו נשבע אכפירת [ו](שעבוד) קרקעות: **ד' שומרין.** שבועה האמורה בהן בשומר חנם שנגנבה הימנו ושומר שכר שנאנסה ובשואל שמתה מחמת מלאכה: **צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת.** כפירה לא הויא אלא בכופר ממש או לא היו דברים מעולם או החזרתי לך הודאה לא הויא אא"כ הודה ממש שיש לו בידו שחייב להחזיר לו נמצא שאין חיוב שבועת השומרים באה אלא אם כן טען שלש פרות באחת כפר לו ובאחת הודה לו שישנה בידו והשלישית אומר לו נאנסה או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה (שמות כב) שלא שלח ידו במלאכת רעהו דאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים. ובלאו כפירה נמי לא תחייביה שבועת שומרים דכתיב בשומר חנם כי הוא זה דמינה נפקא לן (שבועות לט:) שמודה במקצת וכפר במקצת ולאפוקי ממ"ד בבבא קמא בהגוזל [קמא] (דף קז.) עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה לאו אשומר חנם דכתיב גביה קאי אלא אאם כסף תלוה ואשמועינן האי תנא דבשומרים נמי בעינן כפירה והודאה והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית: **היכי דמי.** פרה של הודאה: **לאו.** דקיימא קמן ואמר ליה קחנה בכל מקום שהיא דהיינו הילך: **אידך מתה לה באונס.** ועליה הוא נשבע שבועת שומרין: **וחדא מתה לה בפשיעה.** היא של הודאה ולאו הילך הוא: **ת"ש דתני אבוה דרבי אפטוריקי.** ת"ש מינה תיובתא: **לרבי חייא קמייתא.** כלומר ת"ש לדרבי חייא קמייתא דאמר לעיל[ז] שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים כו': **אשר יאמר וגו'.** מודה לו במקצת מכלל דכופר במקצת וכתב בההוא לעיל מיניה ונקרב בעל הבית אל האלהים ודרשינן לקמן (דף מא:) ונקרב לשבועה: **ההוא.** מיבעי ליה להודאת מקצת דמחייבא עליה שבועה ואתיא העדאת עדים מינה בקל וחומר כדלעיל[ח] דליכא קרא יתירא דתדרוש מינה מיעוטא: **וחד להעדאת עדים.** למעוטה: **וחד להודאה ממין הטענה.** דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה שאם טענו סאה של חטים והודה לו בשעורים פטור: **אם איתא לדרבי חייא.** אם הלכה כמותו: **אמר ליה אביי ואם איתא לדרבי חייא משתבע האי.** בתמיה: **והא גזלן הוא.** וכי אמר רבי חייא במלוה אי נמי בפקדון שלא שלח בו יד ואבד ממנו דאיכא למימר אשתמוטי משתמיט: **לשכנגדו קאמינא.** אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונוטל כדאמרינן בשבועות (דף מד:) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע: **השתא נמי.** כי ליתא לדר' חייא ואין כאן הודאה במקצת: **נחייביה.** שבועת היסת מדרב נחמן וישבע שכנגדו ויטול: **היסת.** שבועה שהסיתו חכמים לכך להסיתו להודות וטעמא מפרש בשבועות (דף מ:) חזקה אין אדם טוען אא"כ יש לו בידו: **דר"נ תקנתא היא.** דהא מדאורייתא לא רמי שבועה עליה:

ותקנתא

למ"ד הילך פטור קרא אמאי איצטריך כו'. תימה גם למ"ד הילך חייב אמאי איצטריך קרא למעוטי הא בקרקע לא שייך משתמיט וכן [ט][פר"י] לקמן דכי כופר במקצת קרקע פטור הוא דנאמן הוא מטעם דאין אדם מעיז כיון דלא שייך הכא אשתמוטי קא משתמיט ושמא גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי קא משתמיט כי שמא משכנה וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה: **אמאי איצטריך קרא למעוטי.** תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי קרקעות אלא מכלל ופרט וכלל ממעטינן להו וכלל ופרט וכלל אצטריך למעוטי שטרות וי"ל דקשיא ליה אמאי איצטריך תנא למילף קרקעות מכלל ופרט כיון דהילך פטור וא"ת לימא דאיצטריך למעוטי משבועה דעד אחד מיהו י"ל משום דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות איירי בשבועה דמודה במקצת: **א"נ דטענו כלים וקרקעות.** מהכא משמע דטענו חטין ושעורים והודה באחד מהן דחייב דדוקא כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורים חייב וכן סברי שמואל ורבי יוחנן לחד לישנא פרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ.): **שומר חנם.** פטור מכל חוץ מפשיעה ושואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר והשוכר במקצת חייב ובמקצת פטור ולכך תנא להו כסדר זה ולא שנאם כסדר כתיבתם וא"ת ואמאי לא מקשה מכמה משניות [י]דזה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון ועשרה גפנים דשבועות (דף מג:) ומתניתין דהשואל (לקמן דף לז: ושם) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי בפקדון הא הילך הוא וי"ל דניחא ליה לאקשויי מכל ד' שומרין: **רבי חייא תנא הוא ופליג.** אי גרס לעיל (ג.) [ל]א"ר חייא א"ש ואפילו אי גרסינן תני ר' חייא י"ל דהכי קאמר דאפילו לא הוה ברייתא תנא הוא ופליג: **והודה בשעורים פטור.** אף מן השעורים כדמוכח שלהי המניח (ב"ק דף לה: ושם ד"ה לימא): **מסרי ליה בסהדי.** ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר אלא בעדים דאל"כ הא קי"ל (כתובות יח.) המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים: **אי איתא לדרבי חייא.** נראה [מ]דהלכה כרבי חייא דהא לעיל מוקי לה כרבנן דר"ג דהלכה כוותייהו כדפריך שלהי המניח (ב"ק שם) מאי קמ"ל תנינא וכן בפ' השואל (לקמן ק. ושם) פריך אמאי טענו חטין והודה לו בשעורים הוא וכן סברי רב ושמואל בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ. ושם) אע"ג דקאמר הכא אם איתא הכי נמי אשכחנא פ' [י](אע"פ) (כתובות דף נט) דקאמר אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת וכו' ובפרק שני דייני גזירות (שם דף קז:) פסיק כרב הונא[ט] תימה אפי' אי איתא לדרבי חייא לא משתבע הכא דאסהידו עליה דאכל תרי מינייהו דמה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר הכא דהוחזק כפרן כדפריך לעיל (ד.) והכא לא שייך משתמיט ושמא י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלוה מעתה אין לחלק בין מלוה לפקדון: **שכנגדו קאמינא.** [ס]וא"ת מאי שנא דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי לא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם כדאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא (לקמן דף לח.) ובנסכא דר' אבא (שבועות דף [מ]) וי"ל הכא אי אמרי' משלם לא שבקת ליה חיי דכל העולם יביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו ועוד דהתם אמר ליה שבועה דאורייתא אית לי עליך או תשבע או תשלם אבל הכא הוא ברצון ישבע אם ניחנו ולכך לא ישלם: **אין לך בידי פטור וא"ר נחמן.** מהכא משמע דהלכה כלישנא קמא דפ' שבועת הדיינים (שם דף מא. ושם ד"ה מאן) דלא בעי דררא דממונא אלא אפי' כופר הכל חייב שבועת היסת מדלא מייתי הכא סיפא דנתתיו לך פטור וכן פירש בשערים דרב האי ואי טוען איני יודע בכל ישבע שאינו יודע:

ותקנתא

מסורת הש"ס

א) לקמן לח. ב"ק קז., ב) [שבועות לט:], ג) לקמן ק: ב"ק לה: שבועות לח: מ. (כתובות קח:), ד) שבועות לח:, ה) [שם מ: לקמן ו.], ו) רש"ל מ"ז, ז) [דף ג.], ח) [דף ג:], ט) רש"ל, י) עי' ג"י כאן ובגמ' שם, כ) נ"ל המדיר דף ע:, ל) [וע"ע תוס' שבועות מו. ד"ה בטוענו], מ) [לב: מז. וב"ב לג:],

◆

תורה אור השלם

1 עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר ליה כרבן גמליאל:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבי חייא וכו' אר"ח א"ש. עיין נדה דף כו ע"א ברש"י ד"ה אמר אביי: ד"ה אי וכו' דהלכה כר"ח. עיין שבועות דף מו ע"א תוס' ד"ה בטוענו: ד"ה שכנגדו. וא"ת מ"ש. יש לעיין איך תלי הקושיא כאן הא דין זה ערוך במתני' רפ"ז דשבועות דשכנגדו חשוד נשבע ונוטל והו"מ להקשות שם במקומו:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' (וס"ל כר"ג דתנן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב) תא"מ:

◆

רבינו חננאל

ומקשי' על רב ששת מהא דתני רמי בר חמא בהגוזל קמא הלכ' נתן לו את הקרן. ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר והא בהאי דקא מודה ליה הילך וקתני דחייב. ודחי רב ששת לא לעולם הילך פטור והאי כגון דטעין ליה ג' בהמות מסרתי לך ומתו להו כולהו בפשיעותך וחייב אתה בשלשתן ואמר לו השומר חדא לא היו דברים מעולם זו היא כפירה במקצת. וחדא פשעתי בה ומתה ואני חייב לשלמה לך זו היא הודאה במקצת ואינו הילך דהא ליתא בעינא אלא אני חייב לשלם קאמר ליה. וחדא מתה לה באונס וסבר רמי דהאי דחייבה תורה לשומר שבועה בטענת אונסין מדכת' כי יתן אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור וטען השומר מת באונס או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם. צריכה כפירה והודאה במקצת כשאר כל חייבי שבועה שבתור' כדכתיב אשר יאמר כי הוא זה ופירושו אשר יאמר הנתבע כי הוא שאתה טועני אינו כולו אמת אלא זהו בלבד שנמצאת כפירה במקצת והודאה במקצת ואי אתה מוצא כפירה במקצת והודאה במקצת ושבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כמו שפירשנו למעלה אבל אם יטעון עליו בשתים והלה טוען חדא לא היה דברים מעולם וחדא מתה באונס כפירה איכא הודאה ליכא ואי טעין חדא מתה בפשיעה וחדא באונס הודאה איכא כפירה ליכא הלכך לא משכחת כפירה במקצת והודאה במקצת וחיוב שבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כו'. ואע"ג דפריק רבי חייא כל קושיא דאקשן

עין משפט נר מצוה

א [רב אלפס כאן ובשבועות פ"ו דף שה]:

ב ב מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען ה"ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף ז:

בא ג מיי' שם הלכה ח ופ"א שם הל' ג ופ"ט מהל' נ"מ הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סי"ב וסי' ת ס"ד:

בב ד מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען ה"ג סמג שם טוש"ע שם סי' עה ס"ז וסי' פז סעיף א:

◆

מוסף רש"י

ארבעה שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת. בשבועות האמורות בהן, כגון שומר חנם לישבע שנגנבה ושומר שכר לישבע שנאנסה ושואל לישבע שמתה ממלאכה (לקמן צח.) צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת קודם שיתחייבו שבועה, ואם נשבעו בלא כפירה והודאה אין שבועתו של שומר חנם כלום ולא מחייבתו כפל (ב"ק קז:). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** אף מדמי שעורין, דהא אמר ליה תובע לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל גביה (ב"ק לה:) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (לקמן ק:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה (שבועות מ:). **אין לך בידי פטור.** שאין כאן הודאה (שבועות לח:). **משביעין אותו.** לשאינו מודה במקצת (לקמן ו.) **שבועת היסת.** לשון סומא, ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל א כו) אם ה' הסיתך בי (שבועות מ:).

◆

רבינו חננאל (המשך)

עליה וסוגייא כוותיה רהטא כרב ששת קיימא לן דהוא בתרא ותוב מדקתני לה בפ' השואל היו לו עבדים ומכר אחד הלוקח טוען הגדול קניתי והמוכר אמר הקטן מכרתי ישבע המוכר שהקטן מכר ואמרי' אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו כי בגדול טענו והוא לא הודה לו בגדול אמאי ישבע ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים ש"מ מדתני לה גבי הלכת' פסיקתא הילך נמי הלכת' הוא דפטור. ומקשי' תוב אקמייתא דר' חייא מהא דתני אבוה דר' אפטוריקי מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים עליו בנ' יכול ישבע על השאר וכו'. ופרקי' ר' חייא נמי תנא הוא ופליג על התנאים. והאי קרא דגמיר מיניה אבוה דר' אפטוריקי דריש ליה ר' חייא הכי אשר יאמר כי הוא [זה] מכאן דבעינן הודאה ממין הטענה ומקצת הטענה. אבל אבוה דר' אפטוריקי הני תרי קראי חד ש"מ דאין נשבעין בהעדאת עדים וחד למקצת הטענה אבל ממין הטענה לא בעי. וקיימא לן בהא כר' חייא. ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי אמר לא היה דברים מעולם אתו סהדי אסהידו דאכל תרי מינייהו אמר רבי זירא אי איתא לדר' חייא כלומר אילו נתברר לי דהלכתא כר' חייא בהא הייתי דן אותו לשלם השנים שאכל ולישבע על השאר שבועה דאורייתא דכיון שהוא גזלן ישבע שכנגדו ויטול. ומקשה לר' זירא אפי' הכי אי ליתא לר' חייא נחייביה מדתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור. ואמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן. ופריק לה דרב נחמן תקנתא היא מדרבנן ותקנתא לתקנתא לא עבדינן כלומר נעשה עוד תקנה על זו דרב נחמן להישבע כנגדו ויטול כולי האי תקנת' לתקנתא לא